

UN CONJUNTO MUSICAL DE
PRIMERA MAGNITUD

Orquesta
STELO
MOYÀ

ELS MÚSICS A LA VILA DE MOIÀ

per Glòria Ballús i Casòliva

A causa dels meus treballs de recopilació i investigació de dades i músiques de caràcter etnomusicològic al Bages¹, a través d'entrevistes i de consultes d'arxius, he pogut constatar un capítol important en la història de la vila de Moià: els seus músics².

Majoritàriament moianesos —si bé en trobem d'algun poble veí—, ben pocs eren músics professionals, ja que quasi tots realitzaven altres feines que compaginaven amb la música.

Generalment els esdeveniments se celebren amb festa i, dins aquesta, la música hi té un paper particularment important, que es podria concretar en diferents apartats:

a) segons el seu àmbit d'actuació: dins l'església, al carrer, dins la sala d'actes d'una entitat, al teatre, etc.;

b) segons el destí de la celebració: de caire social, d'esbarjo o religiós;

c) segons el repertori: música de concert, música ballable, música per a cobla, música coral, música sacra, etc.;

d) segons el seu nombre de components: solista, grups fins a sis músics, grups de més de set músics, etc.;

e) segons el seu principal objectiu: d'ensenyament musical, d'acompanyament, etc.

Aquesta petita exposició ja indica la dificultat que comporta el fet d'historiar músics i agrupacions musicals que han existit dins una vila o ciutat, donat que la majoria de vegades tenien una vida inestable tant en el seu nombre de components com en els components mateixos i també en la durada del grup.

Malgrat la complexitat i delicadesa que comporta fer-ne una ressenya, exposaré els que tenen una certa importància dins el context musical.

1. Aquest article forma part d'un treball més extens que fou premiat amb el «Premi Oms i de Prat», de l'any 1991.

2. Em referiré als músics fins a l'any 1960.

Els músics en la vida social

Per la seva formació, per la seva dedicació musical i per la seva activitat realitzant arranjaments i composicions, destacarem els músics: Josep Uñó, Ernest Llenas i Tort i Ramon Cantó i Soldevila.

Josep Uñó (1837- ?)

Músic i compositor, fou un professor complet que ensenyava música, del qual sorgí una extensa escola. És el qui donà un impuls més gran a la música a Moià durant els últims vint-i-cinc anys del segle XIX.

Tot i que s'establí a Moià com un industrial del cafè, organitzà una primera orquestra, que dirigia ell mateix.

Com a compositor, destaca la seva obra *L'entrada de la Soledat*, que es cantava per Setmana Santa, i que encara en els últims anys s'ha cantat.

Ernest Llenas i Tort (Moià, 24 d'abril de 1884 - Sabadell, 12 d'octubre de 1961)

A nou anys d'edat començà els estudis de solfeig i els de violí amb el mestre Josep Uñó. Més endavant estudià harmonia i piano.

A dotze anys tocà, com a solista, el violí en el *Ball de Gitanes*, el dia de Sant Sebastià.

En 1911 organitzà un cor, al Casino, anomenat La Lira.

Féu nombrosos arranjaments de composicions de moda de l'època per a quintet i per a sextet, segurament per al Sextet Empòrium, ja que en formava part com a pianista i també com a director.

Va dirigir el Cor Sant Graal, que cantà per primera vegada el dia 23 de juny de 1911, vigília de Sant Joan, a la plaça Major, i del qual fou director fins a 1915.

En 1915 es traslladà a Sabadell per fer de mestre del cor de la Societat Coral «La Americana». També formà part de la cobla La Principal del Vallès com a flabiolaire, i també de l'Orquestra Clàssica Municipal.

Fou compositor de diverses obres:

- Les sardanes *L'encís de la Tosca*, *Araceli*, *El petit Ernest*, *Mira el cel*, *Sabadell sardanista* i *Moià*, aquesta estrenada en la Festa de l'Arbre Fruiter de 1954 (a més de ser-hi present, l'autor també va dirigir l'*Himne de l'Arbre Fruiter*, que interpretà l'Orfeó Sant Graal).

- La música de l'himne *La senyera venerada*, estrenat durant la Festa de l'Arbre Fruiter en 1955.

- També compongué música ballable i cançons a una, dues i tres veus, per al cor que dirigí.

Ramon Cantó i Soldevila (Moià, 1902-1952)

El seu primer mestre fou el pare V. Aloy, de l'Escola Pia. Músic i compositor, tocava el violí, la trompeta i el piano.

Va debutar, a deu anys, tocant el violí a la capella de la Mare de Déu de la Tosca en inaugurar-se el cambril. També acompanyava el *Ball de Gitanes* en el seu recorregut.

L'any 1924, va fundar el conjunt musical Banda Moianesa, que actuà durant tres anys, i en 1927 entrà a formar part d'un altre conjunt, L'Ideal, del qual fou director.

Durant aquests anys també tocava el piano acompanyant les pel·lícules mudes que es feien els diumenges al Casino, fent la música adient a cada escena.

Compongué algunes obres, però cal esmentar sobretot la realització de nombrosos arranjaments per als conjunts i orquestrines que dirigia: sardanes, passos-dobles, marxes, valsos, pericons, obres religioses, etc.

Cal destacar la seva acurada ploma per a escriure les partitures i també el fet que la majoria tenen data (de l'any 1922 al 1943) i fins i tot algunes esmenten que són per a l'orquestrina Ideal Jazz.

MARSELLESA

Estrenada a Moia en que es va proclamar la

República a la vila de Moia el 15 d'Abril de 1931

Arreglada per

Ramon Cantó

La Marseillaise

Bajo

Marsellesa, arreglada per Ramon Cantó i estrenada per la proclamació de la República a Moia el 15 d'abril de 1931 (Arxiu Històric de Moia)

Orquestres, orquestrines i agrupacions musicals

El seu funcionament

Les orquestres i orquestrines funcionaven de forma que en podríem dir temporal o inestable. Durant la quaresma (en què no es podia tocar, ni fer cap ball ni festa) s'organitzaven i preparaven el repertori, que interpretarien durant tota la temporada. Per Pasqua es manifestava la nova formació o la ja existent, però amb un programa nou.

A partir de llavors, el grup tocava en festes majors i realitzava balls i concerts fins a la tardor. A l'hivern sortia per les festes de Reis, les patronímiques i actuava fins a les festes de Carnaval, que era quan acabava la temporada.

La vida del músic s'ha considerat sempre una mica aventurera i bohèmia, si aquest pertany a una agrupació (no és el cas dels músics-professors o compositors, que tenen una consideració més elevada i una gran estima dels conciutadans). Potser per això i per les necessitats econòmiques trobem variacions en els músics que formen les agrupacions i oscil·lacions de tot tipus en les característiques dels grups.

Els grups locals, però, tenien pocs canvis, ja que havien d'acomodar la seva composició sobretot tenint en compte els músics que hi havia al mateix poble o als voltants. No obstant això, en diades assenyalades s'ampliava el grup amb músics d'indrets propers.

Les agrupacions musicals moianeses formaven part intensament de la vida del poble, de la seva activitat cultural i social, participant en les festes i esdeveniments de Mojà i de les viles properes.

El seu repertori

El seu repertori es desenvolupava des de la interpretació d'obres acompanyant les celebracions litúrgiques fins a les pròpiament festives i de caire popular.

Així, actuaven en:

- a) cercaviles;
- b) acompanyant les autoritats a l'església, per a la missa solemne;
- c) tocant durant la celebració de la missa solemne, acompanyant el cor i fent conjunt amb l'orgue; en general, només tocaven els instruments de corda (per tant, no hi havia els instruments de vent ni de percussió), segurament per a controlar el tipus del repertori que s'interpretava;
- d) concert de migdia o audició de sardanes;
- e) concert d'havent dinat;
- f) ball de tarda;
- g) ball de nit;

Si es tractava d'una festivitat patronal i per Setmana Santa, també acompanyaven les processons.

Quant a les formes musicals que interpretaven, podem distingir:

- a) Música religiosa: misses (la del Papa Pius X, la dedicada al Santíssim Sagrament, en honor dels Sants Àngels i altres, o les d'autor, com la de Perosi, la de Ravanello, etc.), *Stabat Mater* (del mestre Uñó i d'altres autors), Trisagi Marià (de diversos autors), Pregàries a la Verge, himnes, marxes de processó, etc.
- b) Música de concert: obertures de sarsueles (les més interpretades eren: *Gigantes y cabezudos*, *La alsaciana*, *Molinos de viento*, *La calesera*, *Los gabilanes*, *La del manojo de rosas*, *La canción del olvido*, etc.), preludis d'operetes, marxes, himnes, sardanes (que de vegades també es ballaven), etc.
- c) Música ballable: masurques, polques, passos-dobles, americanes, rigodons, havaneres, valsos-jota, fox-trots, pericons, valsos, tangos, boleros, xotis, etc.

Sextet Ideal

Compost de Violins, Violoncel·lo
Contrabaix i Piano

Aquest Sextet s'ofereix per a tota classe de festes religioses i profanes, cantant amb bonics i moderns repertoris.

Dit Sextet per a festes de carrer, compta amb instruments propis per fer soroll.

PER CONTRACTES ANTON RICART
Carrer de les Joyes, 12 * MOJÀ

Programa dels balls de la Festa Major de 1903. Tarja de presentació del Sextet Ideal (anys trenta) (Arxiu Històric de Mojà)

Els seus instruments

Els instruments que trobem esmentats reflecteixen exactament el tipus d'orquestra o d'orquestrina que formaven i que són els seus propis. Així, d'instruments aeròfons hi ha el fiscorn, la trompeta, el cornetí, el clarinet, el saxo, el flautí i el trombó; d'instruments cordòfons, el violí, el contrabaix i el piano; d'instruments membranòfons, el bombo; i d'instruments idiòfons, els platerets i la incorporació del *jazz-band* (semblant a la bateria actual).

Com a dada curiosa, una factura de Rossend Oliveras, de l'any 1916, reflecteix el cost d'un estoig impermeable per a violí (dotze pessetes) i sis cordes de seda (una pesseta i vuitanta cèntims) que comprà a Barcelona.

També hem d'esmentar els instruments que tenien un ús de servei, com és el cas de la corneta per al pregoner i agutzil del poble (que l'Ajuntament comprà, l'any 1875, per 22 ptes., i un altre, l'any 1916, que valgué 30 ptes.) i la trompeta per a l'escombriaire (que, l'any 1959, costà 75 ptes.)

A més, cal tenir en compte el flabiol, que s'utilitzava per a ús cultural, molt representatiu per a acompanyar els gegants i que trobem acompanyant, també, el ball dels Garrofins.

La seva formació

Foren nombroses les diferents agrupacions musicals existents a Moià de les quals trobem menció expressa:

Grup Musical Roger de Flor (segle XIX)

Per una fotografia hem pogut conèixer la formació del grup Roger de Flor, segurament format a les darreries del segle XIX, que tenia com a components: el Canet, el Mestres, el Riera «de cal Pinyoc», el Canellas «de cal Boteller», el Tianet «de cal Ferrer de la Font», cantaires que, juntament amb altres, formaven un grup de dotze, on figuraven tres bandúrries, tres guitarres i uns platerets.

Grup Musical Roger de Flor (finals del s. XIX) (Arxiu M. Alsina)

Orquestra del mestre Uñó (1866? - ?)

El mestre Josep Uñó formà una orquestra, conjuntament amb set moianesos —el Regent, el sabater Riu, el Dordal, el Jepic, el Tuies, el Diumenjó i l'Ordeix— l'any 1885.

Tocaven en les festes del poble amb gran prestigi; ens ho demostra el fet que, l'any 1866, el mestre Uñó demanà 204 rals per als músics de la seva orquestra per tocar a la festa de Sant Joan.

Sextet Empòrium o Orquestra Empòrium (1909-1915)

En trobem la primera referència per la festa de Sant Isidre, l'any 1909, en què, formant un quintet (violins, violoncel i contrabaix), cantaren una missa gregoriana a l'ofici.

En 1910 actuaren com a orquestra (d'onze músics) en la festa de Sant Sebastià.

El primer director fou Ignasi Alberch i Casas, i més endavant ho fou Ernest Llenas i Tort, que hi participava com a pianista.

Com a components hi figuraven Ricard Iglésias, Josep Oliveras, Antoni Ricart i Bosch i Josep Datzira.

Actuaren en les festes de Sant Sebastià, en la processó de Corpus i en les festes dels Veguers de Sant Joan.

Banda Moianesa o Xaranga (? - 1915)

Hi ha poques dades d'aquesta banda. No obstant això, el seu nom indica la composició de la formació musical, sobretot amb instruments de vent i percussió, i destinada a fer música pels carrers. El seu director era Josep Sancliment i Martí.³

Com a components hi figuraven: Andreu Sala, Josep Torras, Josep Picañol i Roca, Ramon Cantó, Josep Datzira i el Mestres.

Sextet Empòrium (Ignasi Alberch, Antoni Ricart, Ernest Llenas, Josep Datzira, Josep Oliveras, Ricard Iglésias)
(Arxiu M. Alsina)

Orquestra La Moianesa (1914-1925?)

L'orquestra La Moianesa actuà per primera vegada en la festa dels Veguers de Sant Joan de 1914.

El seu director era Antoni Ricart i Bosch i els seus components, eren Joan Dordal, Andreu Sala, Josep Riu, Josep Torras, Josep Picañol i Rovira, Josep Oliveras, Josep Mas, Josep Datzira, Rossend Oliveras i Ramon Cantó.

Interpretà composicions entre les pel·lícules que feien al saló d'espectacles del Cafè Sant Graal i actuà, diversos anys, per la festa major.

Sextet Ideal (1920-1952)

També anomenat Orquestra Ideal o Conjunt Ideal (segons la seva formació de sis o més músics). A partir de l'any 1940 s'anomenà Ideal Jazz.

Actuà per primera vegada per la festa de Sant Isidre de l'any 1920, substituint l'antiga orquestra. En les primeres actuacions era format per tres violins, un violoncel, un contrabaix i el piano.

En foren components: Ignasi Alberch «Nasiet» (violí, cantava de baix), Antoni Ricart «el Palillo» (violí i piano), Ernest Llenas (piano), Josep Datzira «el Noi Hereu» (contrabaix), Josep Oliveras «el Cotre» (violí i contrabaix) i Ricard Iglésias «el Pintor» (violoncel i cantava de tenor), Josep Picañol i Rovira (contrabaix i cantava de baríton), Miquel Ruaix, Josep Picañol i Roca, Josep Carreras.

En el decurs dels anys varen realitzar nombroses actuacions, de les quals destaquem les següents:

- En 1921 actuaren per la festa major i per la diada de l'Onze de Setembre.
- En 1925 interpretaren la Missa de Ravanello, amb motiu de les noces d'or sacerdotals de Mn. Ramon Busquets i Estevanell (organista de Moià).
- En 1926, per la festa de Corpus, interpretaren la *Missa del Santíssim Sagrament* de Ribera. I en la festa d'homenatge dels fills Vilardell a la memòria del seu pare, el dia 3 d'octubre, acompanyaren la Missa de Perosi.

Orquestra Moianesa (asseguts: Josep Mas, Josep Datzira, Antoni Ricart, Rossend Oliveras, Ramon Cantó; drets: Joan Dordal, Andreu Sala, Josep Riu, Josep Torras, Josep Picañol, Josep Oliveras) (Arxiu M. Alsina)

- En 1928, el dia 9 d'octubre, en la festa del cinquè aniversari del govern de Primo de Rivera, al matí tocaren diana pels carrers; al migdia, sardanes a la plaça; a la tarda feren un concert al cafè de la Unió Patriòtica i també tocaren en la festa popular a la plaça de Sant Sebastià.
- En 1929, el 15 de setembre, acompanyaren la comitiva de la festa del Sometent.
- En 1932, el 14 d'abril, tocaren en la festa de la República, cobrant 130 pessetes. També tocaren al ball per la festa d'Homenatge a la Vellesa.
- En 1933, per amenitzar la festa de l'Onze de Setembre, cobraren 80 pessetes.
- En 1936, el 6 d'agost, morí Josep Oliveras, i acompanyaren amb música la comitiva del seu enterrament fins al cementiri, malgrat les vicissituds d'aquells dies.
- En 1940 s'anomenaren Orquestra Ideal o Ideal Jazz, ja que incorporaren el *jazz-band* (semblant a la bateria actual), més adient als temps, que utilitzaven per a fer balls. No obstant això, en les interpretacions a l'església s'anomenaven Quintet de Mojà, donat que només tocaven instruments de corda. El seu director, Ramon Cantó i Soldevila, tocava el piano, la trompeta i el violí; i la resta de components eren: Sebastià Alberch i Orriols (piano i contrabaix), Josep Picañol i Rovira «el Fonso» (contrabaix, fiscorn i bateria), Miquel Ruaix i Sant (trombó de vares); Josep Picañol i Roca «el Siller» (saxofon), Rossend Oliveras «el Cotre» (saxo, fiscorn i violí), Josep Pladevall «el Cacuerdo» (trompeta), Josep Picañol i Armadans (saxofon), Manel Vives (saxofon), Josep Vilaró (trompeta), i Anton Capell (fiscorn i bateria).
- L'any 1941, per tocar per Corpus cobraren 150 pessetes.
- L'any 1948, els seus components li donaren una forta empenta amb l'estrena de nous uniformes i amb una intensa campanya progagandística a base d'impresos que distribuïren per tota la comarca.
- L'última actuació la realitzaren el dia 16 de febrer de 1952, vigília de la festa de Sant Antoni.

*Ideal Jazz (en primer terme: Rossend Oliveras, Josep Vilaró, Josep Pladevall, Ramon Cantó;
en segon terme: Manel Vives, Josep Picañol, Sebastià Alberch) (Arxiu M. Alsina)*

Banda Moianesa (1924-1927)

En Ramon Cantó i Soldevila fundà, l'any 1924, la Banda Moianesa, de la qual fou director durant els tres anys en què actuà. Per diverses causes deixà d'actuar l'any 1927.

Orquestra Stelo (1954-1957)

L'any 1954 arribà a Moià un músic professional de Barcelona per a estimular l'activitat musical, Ramon Serra i Garriga, el qual també organitzà amb joves components una orquestra, que anomenaren Stelo, seguint la moda de l'idioma internacional Esperanto i agafant-ne també el seu distintiu per a l'orquestra: l'estrella de cinc puntes verdes.

Formaren part de l'orquestra: Rossend Oliveras (saxo), Josep Pladevall (trompeta), Manel Vives (saxo), Josep Armadans (contrabaix i piano), Josep Picañol (saxo), Anton Capell (trompeta), Antoni Arisa (trompeta), Enric Oliveras (trombó i vocalista), Salvador Pascual (bateria i vocalista) i Ramon Fonts (saxo).

Feren nombroses actuacions a Moià, ja que, a més d'actuar durant la festa major, feien ball cada diumenge, del mes d'agost a l'octubre, al Círcol o al Gran Hotel. També participaren en la processó de la Puríssima, cobrant 400 pessetes, i en la festa de les modistes, en què cobraren 650 pessetes.

A més de participar en les festes de Reis, de Sant Antoni i de Sant Sebastià, a Moià, actuaren a Santa Maria de l'Estany, a Sant Hipòlit de Voltregà, al Pont de Vilomara, a Sant Llorenç Savall, a Castellterçol i a Monistrol de Calders.

Més endavant, l'any 1956, per la processó de la Puríssima (el dia 8 de desembre) actuà per primera vegada com a director Antoni Ricart i Sales, músic i compositor de Sabadell.

Els músics

També voldria esmentar els components de les referides orquestres i orquestrines que fins aquests moments he pogut concretar³, amb la indicació

3. Per ordre alfabètic.

de l'any de naixement i de defunció (quan escau) i els instruments que tocaven⁴:

- Alberch i Arisa, Ignasi (1942), actual director del Cor Parroquial i compositor.
- Alberch i Casas, Ignasi (1876-1958), violí.
- Alberch i Orriols, Sebastià (1908-1992), piano i contrabaix.
- Arisa i Gros, Anton, «Rosset» (1930), trompeta.
- Armadans i Marfà, Josep (1921-1983), trompeta.
- Capell i Oller, Anton, fiscorn, cornetí i bateria.
- Carrera i Jubany, Josep, «Cinc-hores» (de Castellterçol), saxo i piano.
- Datzira i Berengueras, Josep (1883-1967), flauta i contrabaix.
- Dordal i Coma, Joan (1856-1919), flautí.
- Fonts i Vilà, Ramon (1940), saxo tenor i violí.
- Iglésias, Ricard, violoncel.
- Mas i Campaner, Josep (1887-1918), bombo i platerets.
- Moles, Sebastià (1894-1968), flabiol i acordió.
- Oliveras, Josep (1872-1936), clarinet i violí.
- Oliveras i Galleguet, Enric (1935), trompeta.
- Oliveras i Sancliment, Rossend, «el Cotre» (1901-1989), violí, saxo i fiscorn.
- Pascual i Floriach, Francesc, «el Quico Soca» (? - 1934), flabiolaire.
- Pascual i Fontcuberta, Salvador (1936), fiscorn.

4. A causa de la dificultat de poder aconseguir dades exactes, indiquem les que fins aquest moment creiem correctes, ja que, malgrat que hi pugui haver algun error, veiem la necessitat d'aquesta concreció per a fixar-los en el context de la vida moianesa.

Orquestra Stelo (primera fila: Rossend Oliveras, Ramon Fonts, Manel Vives; segona fila: Josep Pladevall, Antoni Arisa, Enric Oliveras; al fons: Ramon Serra, Josep Armadans, Salvador Pascual) (Arxiu M. Alsina)

- Picañol i Armadans, Josep (1922), saxofon.
- Picañol i Roca, Josep, «el Siller» (1901-1989), contrabaix i fiscorn.
- Picañol i Rovira, Josep, «el Fonso» (1892-1964), contrabaix, saxo, fiscorn, violí i bateria.
- Pladevall i Antúnez, Josep (1916-1966), trompeta.
- Ricart i Bosch, Antoni, «el Palillo» (1892-1922), violí.
- Ricart i Sales, Antoni, músic professional i compositor de Sabadell (restà a Moià de 1956 a 1957, aproximadament)
- Riu, Josep, «el Sabater» (1879-1952), trompeta i cornetí.
- Ruaix i Sant, Miquel (1906-1990), trombó de vares.
- Sala, Andreu, «el Tuies» (1876- ?), clarinet.
- Sancliment i Martí, Josep, director de la Banda Moianesa o Xaranga.
- Serra i Garriga, Ramon, músic professional de Barcelona (restà a Moià de 1954 a 1956)
- Torras, Josep, «el Fígols» (1883-1963), fiscorn i clarinet.
- Vilaró, Josep (de Calders), trompeta.
- Vives i Ribas, Manuel (1931), saxofon.

Els músics en la vida litúrgica

Dins la música de l'església, a Moià hi ha quatre figures cabdals, tant per la seva obra musical personal com pel que varen representar per a l'ensenyament de la música i per a l'organització de grups corals (aglutinant homes, joves i, més endavant, dones per a formar cors): Mn. Josep Matarrodona, Mn. Ramon Busquets i Estevanell, Mn. Lluís Daví i Segalés i Mn. Josep Miralpeix i Planàs.

5. «Butlletí del Sindicat Agrícola de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter», núm. 223, novembre de 1927.

Mn. Josep Matarrodona (Moià, 24 de juliol de 1785 - 25 d'abril de 1860)

En 1805, Mn. J. Matarrodona es traslladà a Barcelona per estudiar música, amb l'organista de la catedral de Barcelona (fins i tot estudià contrapunt i fuga)⁵.

Ordenat sacerdot, obtingué per oposició la plaça d'organista de Perpinyà i en 1812 ingressà en la Comunitat de Preveres de Moià amb el càrrec d'organista. Fundà una escolania, l'any 1826, a l'església de Sant Pere, on havia estat casa seva, i també una orquestra⁶.

Va compondre diverses obres: algunes misses de glòria i de difunts, rosaris, trisagis, motets i versos per a orgue.

En una ressenya, l'any 1927, s'esmenta que algunes d'aquestes composicions encara es cantaven, com, per exemple, la música de les completes, de la vigília de Sant Sebastià, els goigs de la novena del Sagrat Cor durant l'octava de Corpus, i els goigs de Sant Pere.

Mn. Ramon Busquets Estevanell (gener de 1851 - 18 d'octubre de 1927)

Ingressà en la Comunitat de Preveres de Moià el 24 de juliol de 1879 i fou nomenat organista el 23 de maig de 1889, càrrec que ocupà fins a la seva mort.

Cal destacar seu tracte jovial i simpàtic, que el portà a fundar el Centre Catòlic en 1880.

A part de la seva professionalitat musical per a interpretar la música religiosa, també s'interessà per la música popular. Com a compositor, cal destacar el *Miserere*, per a cor d'homes i fiscorn, que esdevingué tradicional d'interpretar en les processons de Setmana Santa. També va harmonitzar obres que foren interpretades a l'església, com unes *Pregàries a la Verge*.

L'any 1905, Mn. Busquets dirigí el cor d'homes que cantaren en la festa a l'Arbre Fruiter i que més endavant formarien l'Orfeó Sant Graal.

El dia 27 de setembre de 1925 celebrà les noces d'or sacerdotals amb una missa solemne, en la qual participaren els novicis de l'Escola Pia, dirigits pel

6. Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Moià. Acta del dia 19 de desembre de 1860.

P. Codinach, acompanyats pel quintet moianès L'Ideal, reforçat amb altres músics i amb dos pianos que tocaven el Dr. Marian i el Dr. Pere, germans del tenor Francesc Viñas, el qual també cantà tres peces.

Mn. Lluís Daví i Segalés (1888 - 10 de maig de 1954)

Organista de l'església parroquial de Moià. Es dedicà també a l'ensenyament de la música.

Pel setembre de 1918 inaugurà una escola de música a can Batlles: tots els nois de més de sis anys podien assistir a una lliçó diària de teoria i pràctica, que eren gratuïtes, però tots els assistents havien de pagar una quota de 25 cèntims, per les petites despeses de l'escola i pels mètodes⁷.

Fundà una *Schola Cantorum* parroquial per a un millor lluíment en les celebracions litúrgiques. Fundà de nou, l'any 1932, l'Orfeó Sant Graal (que havia deixat d'existir l'any 1916), la inauguració oficial del qual tingué lloc per Nadal, malgrat que ja havia actuat durant la Festa de l'Arbre Fruiter el dia 16 d'agost.

Mn. Josep Miralpeix i Planàs (Sant Hipòlit de Voltregà, 1913 - Moià, 2 d'octubre de 1983)

Durant vint-i-vuit anys ocupà el càrrec d'organista de la parròquia de Moià.

En 1956 prengué la direcció de l'Orfeó Sant Graal, que desenvolupà durant uns tres anys aproximadament (fins que va desaparèixer), però sobretot dirigí el Cor Parroquial fins a la seva mort. Aquesta agrupació cantà de forma constant en les celebracions religioses, però també aconseguí un protagonisme cantant per Setmana Santa, les caramelles per Pasqua, l'himne de la Festa de l'Arbre Fruiter i fins i tot realitzant concerts.

7. «Butlletí de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter», núm. 113, agost de 1918.

Comentari final

De la forta vida musical existent a Moià, de la qual hem volgut fer un petit esbós, en podríem podríem comentar finalment tres aspectes:

1. Els músics

Per una banda, destacar la quantitat notable de músics que han sorgit a Moià, professionals o amateurs, dedicats a l'ensenyament o a la formació de grups, culminant amb una figura internacional: l'insigne tenor Francesc Viñas i Dordal.

Per l'altra, notar que hi ha entre aquests músics diferents components d'una mateixa família: el pare, el fill, altres parents, etc., fet que indica el valor positiu i el prestigi que tenia el músic i la música —de forma general— tant per als mateixos músics com per als seus conciutadans.

2. Els instruments

Caldria fer esment dels instruments que veiem usats pels grups, propis de l'orquestra i de l'orquestrina, però tenint importància, sobretot, el fiscorn, que té un protagonisme en la música religiosa moianesa (car és solista en el majestuós *Miserere de Setmana Santa*) i el fet que un mateix músic toqués diversos instruments, segons interessava en aquell moment al grup o a l'obra musical que s'interpretava.

També cal tenir en compte els instruments que comprava l'Ajuntament per al nunci, l'agutzil i l'escombriaire, que tenien una finalitat utilitària, i el flabiol, típic per a acompanyar els gegants i algunes danses populars.

3. Les partitures

La documentació musical que han deixat de les composicions pròpies i de les que interpretaven els grups, partitures i partícels que per un o altre motiu s'han pogut recopilar, es troben inventariades al Museu-Arxiu Comarcal de Moià. La majoria són recerca del seu conservador, Sr. Salvador Farràs, que, tot i no dedicar-se a la música, veié la necessitat que a l'arxiu de la localitat també hi figurés la documentació relacionada amb la música moianesa. Per això, a més de les partitures que ja es trobaven a l'arxiu, pogué aconseguir la cessió d'altres, a través de familiars —com és el cas de les de Rossend

Oliveras— o directament dels mateixos músics —de Josep Picañol i Roca i, més recentment, d'Ignasi Alberch i Arisa.

Ha estat per a mi un honor poder treballar en aquesta recopilació i realitzar l'inventari, que a hores d'ara estic catalogant, a fi de poder fer posteriorment un estudi etnomusicològic complet. Són moltes hores les dedicades i les que encara es necessiten per a completar el treball, però val la pena de manifestar que és molt agradable de poder tenir a les mans les partitures manuscrites o impreses que presenten i representen la música que van viure i van sentir els moianesos de la primera meitat d'aquest segle.

Apèndix: La insigne figura de Francesc Viñas i Dordal

A més de totes les referències de músics exposades, hem de fer esment de la figura musical moianesa de més projecció internacional: el tenor Francesc Viñas i Dordal.

En aquesta ressenya, que té com a motiu principal els aspectes etnomusicològics dels músics i del que els envolta, no podem deixar de dedicar un apartat a un personatge famós arreu del món i que, al mateix temps, fou un gran moianès. La seva vinculació durant tota la seva vida a Moià i l'entusiasme i il·lusió que hi dedicà fan que sigui, a més, un gran impulsor de la música i de la vida cultural moianeses.

Així, doncs, malgrat que es podrien fer —com de fet ja s'han fet— molts llibres dedicats a la seva figura, crec adient de dedicar-li un apartat, encara que breu, en què es pugui observar la seva forta vinculació a Moià i tot el que va fer per la música i la cultura.

El seu perfil humà i artístic

Francesc Viñas i Dordal neix a Moià el 27 de març de 1863, de família molt humil.

Inclinat, potser, pel seu pare Josep Viñas envers la música, rep algunes lliçons d'ell⁸ i de Mn. Ramon Busquets, aleshores organista de Moià. L'afició que tenia per la música feia que entonés alguns cants a casa seva i els veïns el feien sortir al carrer amb els seus forts aplaudiments. Els vespres estudiava solfeig i cant.

A disset anys entrà d'obrer en una cereria de Barcelona i, gràcies a les seves aptituds personals, aviat ocupà el càrrec principal. Com que era l'encarregat de portar els ciris i espelmes transparents al Teatre del Liceu,

8. Malgrat la seva manca d'instrucció musical, la seva intuïció li va fer compondre nades i fins i tot una sonata sobre cants populars de Moià, titulada *El Nadal a la llar del bon moianès*: la primera part, *Nit d'alegria és la de Nadal*, la segona part, *Tingau, Senyor, bones festes, bones festes baldament*, i la tercera part, *Ja arriben les jornades de Daniel*. L'interpretà l'il·lustre mestre Goberna, dins el seu concert d'orgue, al Palau de Belles Arts de Barcelona, el dia 13 de desembre, que segons ressenya de diaris barcelonins tingué un gran èxit. El «Butlletí de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter», núm. 69, del desembre de 1914, se'n fa ressò.

pogué traslladar-s'hi en diferents ocasions i escoltar famosos cantants.

Això l'estimulà a matricular-se al Conservatori i a seguir l'art del cant amb el mestre Gonçal Tintorer. Mercès als seus progressos, la Junta del Conservatori li donà una beca perquè pogués deixar el treball manual i dedicar-se totalment a la música.

El 10 de juliol de 1887 li va ser atorgada la «idoneïtat» per a la carrera lírico-dramàtica al Conservatori del Liceu, amb la qualificació d'excel·lent i les medalles d'argent i de bronze.

Es presentà al públic per primera vegada al Gran Teatre del Liceu la primavera de 1888, instruït pel mestre Goula. Cantà el segon acte de *Lohengrin*, amb un gran èxit. D'allà anà a València i així començà una brillant carrera. Actuà també a la Scala de Milà amb *Lohengrin*.

Gràcies al decisiu interès de la reina Victòria, cantà *Cavalleria rusticana* a Londres, òpera dirigida pel seu propi autor, el mestre Mascagni. La reina, agraïda, regalà un seu retrat al tenor Viñas i li concedí condecoracions.

Pels èxits obtinguts a Londres, Viñas fou contractat i actuà al Metropolitan Opera House de Nova York i a les ciutats de Brooklyn, Boston, Filadèlfia, Saint-Louis i Chicago. En 1895 cantà per primera vegada en el Teatro Real de Madrid. A Nàpols, l'emperador Guillem II d'Alemanya assistí a tres representacions consecutives de l'òpera *Lohengrin*; Alfons XIII també el condecorà. En 1910 actuà al Teatro Colón de Buenos Aires.

Del seu repertori d'òperes destaquen les de Wagner: l'excel·lent interpretació que en féu li valgué l'anomenada de «el millor Lohengrin del món». El 31 de desembre de 1913, estrenà a Barcelona *Parsifal*. Els herois wagnerians trobaven en el seu cor una ressonància que li feien sentir els ideals de redempció que representaven.

L'any 1918, el tenor acabà les seves actuacions oficials, després de trenta anys d'èxits en els principals teatres operístics d'Espanya, Europa i Amèrica, amb una brillantíssima carrera.

Va publicar l'obra *El arte del canto*, que consta de dades històriques, consells i normes per a educar la veu per a cantar; obra ben documentada i que pot considerar-se del tot necessària per a la formació d'un artista de cant de manera sòlida, metòdica i progressiva⁹.

9. *Enciclopedia de la Música*, Barcelona, Salvat, 1967.

Francesc Viñas interpretant "Lohengrin" (col·lecció R. Tarter)

A començaments de 1933, al Liceu i dins el festival commemoratiu de la mort de Richard Wagner, el Sindicat Musical de Catalunya féu un homenatge al tenor Viñas, creador dels herois wagnerians i el primer intèrpret, a Barcelona, del *Parsifal*, on havia cantat en 135 funcions. Nombroses entitats s'adheriren a l'homenatge.

El mateix any, el dia 14 de juliol de 1933, Viñas moria a Barcelona. La comitiva desfilà per diversos carrers i passà pel davant del Gran Teatre del Liceu, on hi havia draps negres i crespons en els balcons. Davant les portes obertes del gran teatre, la Banda Municipal, dirigida pel seu mestre, Lamote de Grignon, interpretà la marxa fúnebre de *Sigfrid*, de Wagner.

El dia 29 de juliol, a l'església parroquial de Moià tingué lloc un solemne funeral per l'artista Francesc Viñas. La part musical anà a càrrec del mestre Mas i Serracant, amb la col·laboració d'una gran massa coral i orquestral, amb notables artistes de la ciutat comtal, que interpretaren la *Missa de Rèquiem* de Perosi i tres composicions: *Mater fons Amoris*, *Ave Maria* i *Panis Angelicus*, originals de Mn. Marià Viñas, germà del difunt. El P. Jaume Orriols, ex-provincial de l'Escola Pia, ressaltà les qualitats humanes del difunt¹⁰.

Viñas es va distingir per la seva veu prodigiosa, per la seva intel·ligència extraordinària i principalment per estar dotat d'una ferma voluntat que va dedicar a l'estudi, malgrat els inconvenients de la seva època. Tenia un temperament estudiós i metòdic, amb esperit d'observació. Tot això el va fer un mestre de cant extraordinari, reconegut per tots els artistes que el varen conèixer i que l'incitaren a escriure l'obra *El arte del canto*.

La seva obra a Moià

Francesc Viñas sentia una veritable passió pel seu poble. Mentre recorria els grans teatres del món, mai no deixà d'enaltir la seva vila nadiua.

Somiava amb la creació d'una institució per a harmonitzar la idea de cultura i de civisme com una obra educadora, i es valgué de l'arbre fruiter. Ple d'entusiasme, deia: «l'arbre amb les seves arrels és l'emblema del vigor; el seu tronc, de la fortalesa; el seu ramatge, de l'honor; les seves flors, de la

10. «Butlletí del Sindicat Agrícola Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter de Moià», núm. 292, agost de 1933.

bellesa; els seus fruits, de la fertilitat». Amb aquesta idea s'hi identificaren molts: poetes, com Maragall; músics, com Enric Morera; filòsofs, com el Dr. Torras i Bages; polítics, com Francesc Cambó. Amb la seva simpatia i eloquència, a més del prestigi de la seva brillant carrera, agrupà la gent del poble per fer créixer en ells l'amor als arbres i a la seva conservació.

Així, l'any 1904 es fundava oficialment la primera «Lliga de defensa de l'arbre fruiter». En els primers anys, en la festa hi havia una magnífica desfilada en honor del noble art de la terra, amb carros alegòrics i agrupaments de pagesos amb les eines del camp ben adornades. Tota la comarca anava a veure-ho¹¹.

Durant la festa major de 1905 se celebrà la primera Festa de l'Arbre Fruiter. Durant els anys 1907 i 1908, Viñas treballà activament per la seva consolidació, que culminà amb la idea de publicar un full o butlletí mensual que fos com el portaveu de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter i de les seves activitats, com també de les del Sindicat Agrícola i Caixa Rural, que foren derivació de la Lliga. Així es començà la publicació del «Butlletí», el gener de 1909, que estigué durant una llarga època sota la direcció de Mn. Pere Bertran.

Francesc Viñas també participà en la Festa de l'Arbre, en la qual cantà, en diverses ocasions, el solo de l'Himne de l'Arbre Fruiter, compost expressament pel mestre Enric Morera amb lletra del poeta Joan Maragall. En altres ocasions dirigí l'Orfeó «Sant Graal» —com ho féu per la Festa de l'Arbre de 1915— o els cors organitzats per a aquesta celebració —com en l'any 1916.

La seva vinculació a l'Orfeó «Sant Graal» el portà a acompanyar els seus components quan, després de la seva dissolució oficial, lliuraren la senyera de la societat coral a l'Orfeó Català, a Barcelona, perquè els la guardessin¹².

També cantà en efemèrides notables, com el cas de la celebració de les noces d'or sacerdotals de Mn. Ramon Busquets —un dels seus primers mestres— que tingué lloc a l'església parroquial de Moià el 27 de setembre de 1925. La seva desinteressada col·laboració féu que molts moianesos anessin expressament per sentir-lo a cantar¹³.

Aquest moianès entusiasta, a més de ser el fundador i principal promotor de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter, també impulsà la portada d'aigües dels bullidors de la Cresperia a la vila i el monument a Rafel Casanova.

11. «Modilianum», 1969.

12. «Butlletí de la Lliga de Defensa de l'Arbre Fruiter de Moià», núm. 93, desembre de 1916.

13. *Id.*, núm. 198, octubre de 1925.

Moià ha reconegut l'obra de Francesc Viñas amb la col·locació del monument que hi ha al parc municipal, obra de l'escultor Josep Clarà, que fou inaugurat per la Festa de l'Arbre Fruiter de l'any 1954. Al mig hi ha un bust del tenor; a la dreta, una al·legoria del cant i, a l'esquerra, una al·legoria de l'arbre fruiter —un nen que cuida un arbre— i, sota el bust, un relleu que simbolitza la virtut.